

Надзвичайне реагування на COVID-19

Керівництво щодо заходів у сфері води, санітарії та гігієни (ВСГ) та профілактики та контролю з інфекційними захворюваннями (ПКІЗ) у закладах охорони здоров'я

Розуміння заходів профілактики та контролю з інфекціями

За даними ВООЗ профілактика та контроль з інфекційними захворюваннями (ПКІЗ) – це науковий підхід та практичне рішення, покликане запобігти шкоді, яка може бути заподіяна інфекцією пацієнтам та медичним працівникам. Він ґрунтується на дослідженні інфекційних захворювань, епідеміології, соціології та зміцненні системи охорони здоров'я. ПКІЗ займає унікальне положення в галузі забезпечення безпеки пацієнтів та загального охоплення якісними послугами з охорони здоров'я, оскільки стосується медичних працівників та пацієнтів при кожному контакті з системою охорони здоров'я.

Неефективна діяльність у сфері ВСГ та ПКІЗ призводить до інфікування, передачі захворювань із закладів охорони здоров'я до громад, збільшення використання антибіотиків, посилення спалаху та розповсюдження інфекцій - у цьому випадку - COVID-19. Водночас ефективні заходи з ПКІЗ сприяють зменшенню поширення внутрішньолікарняних інфекцій принаймні на 30% (ВООЗ 2016 р.).

Діяльність у сфері ВСГ та ПКІЗ розмежовується на рівні закладів охорони здоров'я: ПКІЗ не можуть бути забезпечені без рішень у сфері води, санітарії та гігієни, які формують основу для відповідних ПКІЗ (послуги водопостачання, санітарії та гігієни). Важливо зазначити, що при потенційному збільшенні припливу пацієнтів попит на послуги з водопостачання та санітарії може бути вищим за наявну пропозицію, і що важливо ліквідувати розрив з метою уникнення порушення надання медичних послуг. Наведені нижче рекомендації також стосуються тимчасових установ, які здійснюють скринінг, облаштованих у місцях, де необхідно запровадити або посилити надання послуг у сфері ВСГ. Ми не включили процедури скринінгу, дезінфекції та стерилізації медичного обладнання, в рамках діяльності Води, Санітарії та Гігієни ЮНІСЕФ, але ми визнаємо, що програми з Охорони Здоров'я можуть здійснювати відповідні інтервенції. Також необхідно пам'ятати, що МОЗ в кожній країні має норми та стандарти щодо водопостачання та санітарії для закладів охорони здоров'я, які Представництва повинні враховувати.

Важливі ресурси:

Спільний технічний огляд ВООЗ-ЮНІСЕФ у сфері води, санітарії та гігієни (ВСГ):	https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/technical-guidance/infection-prevention-and-control
Технічне керівництво ВООЗ (розділ, присвячений ПКІЗ):	https://www.who.int/publications-detail/water-sanitation-hygiene-and-waste-management-for-covid-19 https://www.who.int/infection-prevention/publications/en/
Переглянутий онлайн-тренінг ВООЗ з питань ПКІЗ:	https://openwho.org/courses/COVID-19-IPC-EN

Ключові практики у сфері ПКІЗ та ВСГ у медичних закладах:

- дотримання гігієни рук (миття рук з милом під проточною водою або протирання антисептичними засобами для рук/дезінфікуючими засобами на основі спирту) та правил безпечного кашлю та чхання в усіх закладах;
- забезпечення постійної наявності безпечної води в достатній кількості та послуг санітарії;
- очищення середовища (миття підлоги, поверхонь та будь-яких точок контакту, прання білизни);
- дезінфекція ЗІЗ та обладнання у сфері ВСГ (фартухів, взуття, окулярів, сміттєвих контейнерів, контейнерів для води);
- поведження з інфекційними та небезпечними відходами.

Що може бути зроблено у сфері ВСГ для зменшення ризику інфікування у медичних закладах

Надзвичайне реагування на COVID-19 вимагає застосування підходу триангуляції до інформування (комунікація для розвитку, англ. C4D – Communication for Development), освіта (кризова комунікація, програми ВСГ та охорони здоров'я), а також забезпечення необхідних ресурсів (ВСГ та ПКІЗ).

Первинні заходи включають у себе:

- Проведення швидкої оцінки (з використанням інструменту WASH-FIT) з метою визначення закладів охорони здоров'я, де відсутні послуги у сфері ВСГ, а також тих, які мають найбільшу кількість пацієнтів, що може підірвати їхню безпеку. У рамках плану реагування на випадки COVID-19 МОЗ, імовірно, визначить медичні заклади, які займатимуться виключно скринінгом, та ті, які використовуватимуться для лікування пацієнтів; кожен тип вимагатиме різного рівня інтервенцій у сфері ПКІЗ та координації з МОЗ та ВООЗ для чіткого розподілу функцій та обов'язків. Оцінку у сфері ВСГ необхідно проводити на основі пріоритетів МОЗ з точки зору географічних районів та закладів охорони здоров'я, оскільки не всі вони можуть бути охоплені одночасно. Необхідно провести оцінку інституційної спроможності; також може знадобитися організація навчання медичних працівників та немедичного персоналу з питань ПКІЗ в координації з партнерами зі сфери охорони здоров'я.
- Підготовка плану надання та вдосконалення або модернізації послуг у сфері ВСГ та забезпечення засобів для технічного обслуговування та очистки. Важливо закуповувати та розповсюджувати критично важливі засоби гігієни та профілактики, як-от мила, засобів для дезінфекції рук, хлору (60-70% НТН), комерційно доступних дезінфікуючих засобів (наприклад, «Хлороксу»), дезінфікуючих матеріалів (швабр, відер тощо), масок, дозаторів питної води та засобів індивідуального захисту для використання гігієністами у медичних закладах.
- Розробка простої системи моніторингу функціональності послуг у медичних закладах, яким надається підтримка та в інших закладах охорони здоров'я. Необхідно здійснювати моніторинг наявності води та хлору, засобів для миття рук (води/мила, антисептичних засобів для рук/дезінфікуючих засобів на основі спирту або хлорованої води), очищеної води, чистоти вбиралень та ретельної дезінфекції (окремо від пацієнтів з підозрою захворювання/підтверджених випадків та інших осіб), поведження з фекальним відходами, за необхідності, регулярного вивезення та безпечної утилізації медичних та твердих відходів.

Надання послуг у сфері води, санітарії та гігієни (ВСГ)

Вода

Необхідна для дотримання особистої гігієни, включаючи миття рук з милом, як ключового заходу профілактики. Вона також повинна бути доступною для здійснення регулярного очищення та

дезінфекції, дотримання особистої гігієни, прибирання, дезінфекції, прання та здійснення інших заходів, при цьому наявність достатньої кількості питної води як і раніше має вирішальне значення.

Ключові заходи:

- **Забезпечення наявності безпечної проточної води у достатній кількості у закладах охорони здоров'я**, особливо в пунктах медико-санітарного обслуговування (приміщеннях для скринінгу, оглядових кабінетах, маніпуляційних, палатах, процедурних кабінетах, пологових відділеннях, пологових залах та кімнатах післяпологового догляду, а також моргах), а також для прибирання середовища, прання, дотримання особистої гігієни та дезактивації обладнання та поверхонь.
- **За відсутності працюючого водопостачання** необхідно забезпечити постійну наявність води для використання в медичних закладах, включаючи доставку води автотранспортом або облаштування ємностей для зберігання води;
- **В районах підвезення води автотранспортом:**
  - A. Кожен вантаж повинен перевірятися на наявність вільного залишкового хлору (>0,5 мг/л).
  - B. Вода повинна відстоюватись в ємності перед використанням.
  - C. Забезпечення регулярного очищення ємностей.
- **Забезпечення безпечного очищення води.** Може бути вжито низку заходів для підвищення безпеки води, починаючи зі збору та безпечного зберігання очищеної води у закритих резервуарах, які регулярно очищуються. Крім того, звичайні методи централізованого очищення води з використанням загальної системи фільтрації та дезінфекції повинні дезактивувати SARS-CoV-2.
- **У всій воді, яка використовується у закладах охорони здоров'я, залишкова концентрація** вільного хлору повинна бути на рівні $\geq 0,5$ мг/л після принаймні 30 хвилин використання при рН <8,0. Рівень залишкового хлору повинен підтримуватися в усій системі розподілу води.
- **За можливості, забезпечення облаштування станцій водопостачання кранами та пристроями з педаллю, або водорозподільниками з датчиками з метою мінімізації контакту з руками та зменшення ризику зараження;** рекомендується, за можливості, відмовитись від встановлення металевих кранів та використовувати ліктьові крани (як у передопераційних); зважаючи на те, що у більшості випадків використовуються стандартні крани, необхідно забезпечити їх регулярну дезінфекцію, а також регулярне миття рук або забезпечити наявність паперових рушників для використання при відкриванні та закриванні кранів та засобів для безпечної утилізації використаних рушників.

Технічний Додаток: https://www.who.int/water_sanitation_health/hygiene/envsan/chlorinesid.pdf

Санітарія

COVID-19 рідше передається фекально-оральним шляхом та через біологічні рідини; основним шляхом передачі залишається респіраторний. Однак слід дотримуватись принципу обережності та забезпечити належну утилізацію всього фекального мулу, який утворюється в закладах охорони здоров'я.

Приблизно в 1-му з 5-ти закладів охорони здоров'я відсутні послуги санітарії. Це означає, що понад 1,5 млрд. осіб відвідують медичні центри, в яких відсутні вбиральні^[1]. Надзвичайне реагування на COVID-19 вимагає наявності безпечних санітарних систем, як-от вбиралень удосконаленого типу або вбиралень, підключених до септиків або каналізації для безпечного видалення та очищення фекалій. Стосовно попиту на воду, через приплив пацієнтів до закладів охорони здоров'я може Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) | Заради кожної дитини

виникнути підвищена потреба у вбиральнях та збільшення обсягів фекального мулу та стічних вод для збору та видалення. Стічні води від миття рук, прибирання, прання, купання, змивання унітазу та чищення зубів повинні безпечно збиратися та оброблятися хлором перед потраплянням до каналізації або зливних ям (при цьому водне дзеркало завжди повинно бути на відстані не менше 1,5 м від дна ями). Можливість зараження представників санітарних бригад, громади, медичних працівників та навколишнього середовища, що викликає особливе занепокоєння.

Ключові заходи:

- Забезпечення безпечного збору, відділення, зберігання, транспортування, очищення та остаточного видалення калу пацієнтів та стічних вод після скринінгу та очищення закладів охорони здоров'я.
- Забезпечення наявності чистих та відповідних вбиралень або вбиралень, призначених для використання пацієнтами з підозрою та підтвердженим захворюванням на COVID-19, які відповідають стандартам МОЗ.
- Надання підтримки та консультацій щодо правильного користування вбиральнями з метою уникнення сплесків капель.
- Використання розчину хлору для відповідного очищення (i) стічних вод від миття рук, прибирання, прання, купання та чищення зубів та (ii) фекальних матеріалів.
- Враховуючи те, що хлор має здатність вбивати віруси у стічних водах, дезактивація вірусів у фекальних матеріалах проводиться шляхом підвищення рН фекальних матеріалів за допомогою вапна до більш високого рівня (>12) протягом 30 хв.;
- Забезпечення наявності дезінфекційних засобів (хлору, вапняних матеріалів, мийчих засобів) та обладнання (наплічних ранцевих та ручних обприскувачів, установок для спалювання та автоклавів);
- Оцінка наявності мулососних машин, ємностей для зберігання стічних вод та місць видалення мулу для забезпечення безпечного поводження з ними та запобігання ризиків для сусідніх громад;
- Налагодження співпраці зі співробітниками програм охорони здоров'я з метою гарантування підготовки технічного персоналу із санітарії для застосування рекомендованих ВООЗ процедур одягання/знімання ЗІЗ.

Технічні Додатки:

[https://www.Центр контролю та профілактики захворювань \(США\).gov/hai/pdfs/ppe/ppe-sequence.pdf](https://www.Центр контролю та профілактики захворювань (США).gov/hai/pdfs/ppe/ppe-sequence.pdf)

https://www.lime.org/documents/lime_basics/fact-safety_precautions.pdf

Протоколи безпечної утилізації зараженого фекального мулу (засновані на заходах реагування на епідемію вірусу Еболи у Ліберії у 2015 р.) [ПОСИЛАННЯ](#)

[i] WHO / UNICEF Joint Monitoring Programme Report for BCG in Healthcare Facilities, April 2019

Особиста гігієна

Гігієна рук та безпечна поведінка є ключовими заходами у сфері ПКІЗ, спрямованими на запобігання передачі COVID-19 у закладах охорони здоров'я.

Гігієни рук необхідно дотримуватись після кожного контакту з поверхнями у медичних закладах, торкання до ручок дверей, дверей та кнопок ліфта, після знімання маски, відвідування вбиральні, перед вживанням їжі та після очищення носа, кашлю або чхання. Необхідно забезпечити наявність засобів для дезінфекції або миття рук в усіх критично важливих приміщеннях закладів охорони Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) | Заради кожної дитини

здоров'я (біля входу, у кабінетах скринінгу та оглядових, процедурних кабінетах, біля вбиральнь, виходу).

Ключові заходи із забезпечення дотримання гігієни є спільною відповідальністю:

- Протирання рук спиртовим розчином дає можливість забезпечити гігієну рук у процедурних кабінетах та є більш швидким та ефективним заходом, який краще переноситься (Охорона здоров'я, ВСГ); в інших випадках для уникнення зараження необхідно регулярно мити руки з милом або 0,05% розчином хлору.
- Відповідний спосіб та час, витрачений на очищення рук також важливі (20-30 секунд для протирання спиртом та 40-60 секунд для миття рук чистою водою з милом) (Комунікація для розвитку; Охорона здоров'я, ВСГ).
- При проведенні процедур із пацієнтами, засоби гігієни рук (наприклад, спиртовий розчин для протирання рук, вода, мило, раковина) **повинні бути в наявності, легко доступними та розташованими якомога ближче** (наприклад, на відстані витягнутої руки) до місця проведення процедур для виконання вимог щодо відповідного часу дотримання гігієни рук з метою забезпечення безпеки пацієнтів та медичних працівників (Охорона здоров'я, ВСГ).
- Підтримка зміни поведінки медичних працівників, пацієнтів та доглядальників щодо ефективного дотримання гігієни рук у рамках забезпечення якості допомоги та безпеки пацієнтів. (Комунікація для розвитку; Охорона здоров'я, ВСГ).
- Пацієнтам та відвідувачам рекомендується уникати тісного контакту з хворими – не обійматися, не цілуватися, не потискати руки (Охорона здоров'я, ВСГ).
- Забезпечення нагадування, інструктажу та підготовки медичних працівників, пацієнтів та клієнтів, включаючи матерів з питань необхідності, часу та частоти миття рук (Комунікація для розвитку, Охорона здоров'я, ВСГ);
- Забезпечення наявності місць для миття рук з милом або протирання спиртом/дезінфікуючими засобами для рук у медичних закладах та інших процедурних приміщеннях (ВСГ).

Повідомлення щодо дотримання гігієни обличчя також повинні розповсюджуватись серед пацієнтів та осіб відповідальних за догляд:

- Необхідно уникати торкання очей, носа та рота, якщо руки не були продезінфіковані.
- Під час кашлю або чхання необхідно прикрити обличчя серветкою, а потім викинути її у смітник. Після цього необхідно завжди дезінфікувати або мити руки з милом. Не рекомендується прикривати рот руками під час чхання.

Технічні Додатки:

<https://openwho.org/courses/COVID-19-IPC-EN> (Модуль 3, слайди 11-17)

[https://www.Центр контролю та профілактики захворювань \(США\).gov/handhygiene/providers/guideline.html](https://www.Центр контролю та профілактики захворювань (США).gov/handhygiene/providers/guideline.html)

[https://www.Центр контролю та профілактики захворювань \(США\).gov/vhf/ebola/pdf/making-hand-BCGing-solution-bleach-hth.pdf](https://www.Центр контролю та профілактики захворювань (США).gov/vhf/ebola/pdf/making-hand-BCGing-solution-bleach-hth.pdf)

[https://www.Центр контролю та профілактики захворювань \(США\).gov/healthywater/hygiene/etiquette/coughing_sneezing.html](https://www.Центр контролю та профілактики захворювань (США).gov/healthywater/hygiene/etiquette/coughing_sneezing.html)

Очищення навколишнього середовища

Очищення середовища є ключовим заходом у сфері ПКІЗ для запобігання передачі COVID-19.

Необхідно постійно та належним чином дотримуватись рекомендованих процедур прибирання та дезінфекції, затверджених у медичних закладах. Пральню та поверхні в усіх медичних закладах слід регулярно (принаймні раз на день та після виписки пацієнта) очищувати. Є багато дезінфікуючих засобів, які інактивують COVID-19.

- 70% розчин етилового спирту для дезінфекції невеликих ділянок, наприклад, спеціального багаторазового обладнання (наприклад, термометрів) під час перерви між використанням;
- 0,5% розчин гіпохлориту натрію (еквівалент 5000 ppm) для дезінфекції поверхонь.

Ключові заходи:

- Забезпечення очищення та дезінфікування предметів до яких часто торкаються за допомогою звичайних побутових спреїв або серветок для чищення.
- Забезпечення протирання поверхонь до яких часто торкаються, як-от дверних та віконних ручок, ручок дверей, кнопок ліфта, із застосуванням дезінфікуючих засобів або побутових спреїв для чищення;
- Забезпечення належного очищення середовища, включаючи підлогу та стіни приміщень, а також інші поверхні;
- Прибиральники (гігієністи) повинні пройти підготовку щодо рекомендованих ВООЗ процедур одягання/зняття ЗІЗ та практик знезараження.

Технічні Додатки:

<https://openwho.org/courses/COVID-19-IPC-EN> (Модуль 3, слайди 23-33)

МОДУЛЬ 3 З ПИТАНЬ ПКІЗ ВООЗ – ПРЕЗЕНТАЦІЯ [ПОСИЛАННЯ](#)

Плакат ЦЕНТР КОНТРОЛЮ ТА ПРОФІЛАКТИКИ ЗАХВОРЮВАНЬ (США), присвячений способу приготування 0,5% розчину хлору:

[https://www.Центр контролю та профілактики захворювань \(США\).gov/vhf/ebola/pdf/cleaning-hand-BCГing-with-chlorine-powder.pdf](https://www.Центр контролю та профілактики захворювань (США).gov/vhf/ebola/pdf/cleaning-hand-BCГing-with-chlorine-powder.pdf)

<https://www.niinfectioncontrolmanual.net/cleaning-disinfection>

Поводження з відходами

Обсяги твердих відходів, включаючи інфекційні відходи закладів охорони здоров'я, збільшаться через збільшення використання засобів індивідуального захисту (ЗІЗ), як-от рукавичок, масок для обличчя та носа, водонепроникних захисних халатів, гумових чобіт, гумових фартухів та інших забруднених матеріалів, включаючи паперові серветки. Для зменшення обсягів відходів рекомендується використовувати багаторазові пластикові ЗІЗ, які можна очистити та дезінфікувати 0,5% розчином хлору. Ключовими є правильне збирання, зберігання, транспортування, очищення та захоронення інфекційних відходів із закладів охорони здоров'я та відділень лікування COVID-19.

Необхідно забезпечити наявність, ефективні впровадження та моніторинг протоколів ПКІЗ у закладах охорони здоров'я (збір, окреме зберігання, очищення та захоронення відходів, установки для спалювання/автоклави, обприскувачі).

Ключові заходи:

- Пріоритетним є забезпечення наявності урн для сміття з педаллю та вкладкою в медичних закладах.
- За відсутності урн для сміття з педаллю, можна використовувати урни з поворотною кришкою. В іншому випадку краще використовувати відкриті контейнери для сміття, ніж ті, які потребують ручного відкривання/закривання;
- забезпечення наявності кольорових урн для сегрегації відходів за системою 3-х контейнерів (інфекційні відходи, колючі та ріжучі інструменти та загальні відходи).
- Кольорове маркування контейнерів для сміття є ключовим для виявлення інфекційних відходів закладів охорони здоров'я та побутових відходів для запобігання зараженню. Також слід закуповувати вкладки для урн.
- Ведення обліку відходів є важливим для розуміння щоденних обсягів утворення відходів.
- Завчасне облаштування місця для зберігання великих обсягів відходів, забезпечення наявності транспортного механізму у незаражених вантажних автомобілях та остаточної утилізації шляхом спалювання та за допомогою автоклавів.
- Облаштування ям для спалювання та спалювання відходів за допомогою палива, зокрема гасу, за відсутності установок для спалювання та автоклавів.
- Забезпечення підготовки співробітників з питань поводження з відходами та санітарних бригад щодо одягання/знімання ЗІЗ, процедур знезараження, заходів профілактики та контролю з інфекціями (ПКІЗ).

Технічні Додатки:

МКЧХ: <https://www.МКЧХ.org/en/doc/assets/files/publications/МКЧХ-002-4032.pdf>

ЦЕНТР КОНТРОЛЮ ТА ПРОФІЛАКТИКИ ЗАХВОРЮВАНЬ (США): [https://www.Центр контролю та профілактики захворювань \(США\).gov/infectioncontrol/guidelines/environmental/background/medical-waste.html#i2](https://www.Центр контролю та профілактики захворювань (США).gov/infectioncontrol/guidelines/environmental/background/medical-waste.html#i2)